

การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิธีพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขา
ในพุทธปรัชญาเถรวาท

An Analytical Study of The Ways To Develop Students By Applying
The Threefold Training in Theravada Buddhist Philosophy

นางสาวพัทธนันท์ นฤภัย
ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษา
พระมหาสุรวุฒิ จันทธมโม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง วิธีการพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีพัฒนานักเรียนโดยทั่วไป 2. เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท 3. เพื่อวิเคราะห์วิธีพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ

ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีพัฒนานักเรียนโดยทั่วไปเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผลมุ่งให้เด็กได้คิดเป็น ทำเป็น และรู้จักการแก้ปัญหาได้ด้วยตัวเองเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงบทบาทได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยโรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นผู้ให้การส่งเสริมสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน พร้อมกับส่งเสริมพัฒนาการทางกาย จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพอนามัยที่ดี และเจริญเติบโตสมวัย มีการดูแลเอาใจใส่เด็ก ส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ให้เด็กมีสุขภาพจิตดีมีอารมณ์สดชื่นแจ่มใสส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับครู เพื่อน และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ช่วยให้เด็กได้พัฒนาทางสติปัญญาได้อย่างดีที่สุดให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้สะสมประสบการณ์เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

2) หลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นการปลูกฝังอบรมขัดเกลาในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญาไตรสิกขาเป็นข้อปฏิบัติเพื่อฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจและปัญญาปิดกั้นโอกาส

ในการทำความชั่ว และส่งเสริมโอกาสในการทำความดีเป็นสิ่งที่ใช้จัดวางระเบียบสังคมให้เหมาะสม เกื้อกูลสำหรับการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขทำจิตของคนให้สงบ ให้มีจิตยึดมั่นและมั่นคงใน คุณธรรม เร้าใจให้ฝึกฝน และมีวิริยะอุตสาหะ ในการสร้างคามดีงามให้มีความรู้ความชัดเจนในเหตุ และผลโดยการใช้ปัญญาในการกำหนดและการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3) วิธีพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทการพัฒนา นักเรียนด้วยหลักไตรสิกขา เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับการฝึกฝนอบรมพัฒนาตน จนถึงขั้นปัญญา มุ่งเน้นการพัฒนาสติปัญญาให้รู้จักคิดและวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษา หลักธรรมขั้นสูงในพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและสติปัญญาให้เป็นคน เก่ง ดี มีสุขตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คำสำคัญ: การพัฒนานักเรียน, ไตรสิกขา, พุทธปรัชญาเถรวาท.

Abstract

The objectives of this thesis entitled “Developing students using the Threefold Training in Theravada Buddhist Philosophy : An Analytical Study” were as follows: 1) to study concept and theory about developing students, 2) to study the Threefold Training in Theravada Buddhist Philosophy, and 3) to analyze developing students using the Threefold Training in Theravada Buddhist Philosophy. This study was a Qualitative Research emphasizing on Documentary Research. The data were collected from primary and secondary sources.

The results of the study found that:

1. Concepts and theories about ways to develop students, in general, are to develop the students to know thinking analytically and with be reasonable. Encourage students to be able to think, do, and know how to solve the problems by themselves. It opens the opportunity for students in showing their roles and learns different things. Here, schools and related sectors in education management should support environment in schools to be appropriate and conducive to teaching and learning along with physical development. Schools have to arrange activities for students to have good health and growth as suitable to their age. Children should get emotional development for good mental health, refreshing mood. In social

development, children are able to adapt themselves to their teachers, friends, and environment of schools. In additions, intellectual development, children will develop intellectually. Children will learn and gain experiences to be used on a daily basis.

2. The Threefold Training in Theravada Buddhist Philosophy is to cultivate, refine about precepts, meditation, and wisdom. The Threefold Training is the practice to train body, speech, mind, and wisdom and refraining chances in doing bad deeds and promote the opportunities in doing good deeds. It helps in placement of orders in society and support for living together peacefully. It helps to have calm mind, adherence to virtue and with Viriya and Utasaha in creating goodness. It gives a clear knowledge about cause and consequence by applying intelligence to determine and solve different problems.

3. The ways to develop students using the Threefold Training in Theravada Buddhist Philosophy were as follows: it helps students to practice self-development training including wisdom. It emphasizes intellectual development with rational thinking. It encourage students to study advance principle of Buddhism to develop physical, mental, intellectual, social, as well as the desired characteristics.

Keywords : Developing students, Threefold Training, Theravada Buddhist Philosophy.

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาการศึกษาสติปัญญาการเรียนรู้และพฤติกรรมของเยาวชนที่พึงปรารถนาเป็นสิ่งสำคัญต่อสังคมในปัจจุบันเพื่อให้เยาวชนได้เติบโตขึ้นเป็นเยาวชนที่ดีมีคุณภาพ สามารถนำพาตัวเองครอบครัว สังคมและประเทศชาติไปสู่เป้าหมายที่ดีอย่างเป็นปกติสุขการที่จะพัฒนาและอบรมเยาวชนให้ประสบผลสำเร็จพระพุทธศาสนามีบทบาทและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาขัดเกลาให้เยาวชนเป็นคนดีมีสติปัญญา เป็นคนเก่งพระพุทธศาสนาพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างสัมพันธ์ควบคู่กันไปและเป็นปัจจัยต่อกันโดยคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยในการดำเนินชีวิตของเยาวชนในแต่ละวัยการฝึกหัดอบรมด้วยหลักธรรมอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องและสม่ำเสมอจนสามารถยกระดับจิตใจขึ้นสูงเหนือกิเลสตัณหาได้จึงจะได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะเห็นได้ว่าหลักพระพุทธศาสนาจะเน้นถึงการยอมรับศักยภาพของมนุษย์ให้ถึงความสำคัญในการพัฒนาชีวิตให้ก้าวไปสู่เป้าหมายที่ดี

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยเน้นที่การกระทำเพื่อให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหากเยาวชนมีการกระทำทางกายวาจาและจิตใจที่ดีชีวิตย่อมเป็นผู้ประเสริฐได้เยาวชนเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันต่างๆในสังคมในฐานะเป็นสมาชิกและเมื่อเติบโตขึ้นก็มีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมมากขึ้นดังนั้นการที่เยาวชนจะประสบความสำเร็จในด้านต่างๆเป็นเยาวชนที่ดีเป็นคนเก่งจะต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่จะเจริญก้าวหน้าตั้งอยู่ในความขยันหมั่นเพียรมีความระมัดระวังด้วยสติ ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาด้วยหลักของเหตุและผลทำงานต่าง ๆ ด้วยความซื่อสัตย์ใช้ชีวิตอยู่โดยธรรมมีคุณธรรมประจำตนและไม่ประมาทในกิจทั้งปวงในการงานทุกอย่าง

จะเห็นว่าหลักพระพุทธศาสนาจะเน้น การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในการพัฒนาชีวิตให้ก้าวไปสู่เป้าหมายที่ตั้งตั้งนั้นจึงมีการนำหลักไตรสิกขา มาเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาชีวิตมนุษย์หลักไตรสิกขาได้ถูกนำมาใช้พัฒนามนุษย์ ในด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านปัญญา (ปัญญา) โดยหลักการดังกล่าวถือเป็นพื้นฐานในการพัฒนาให้เยาวชนเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพซึ่งจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาไปพร้อมๆกันทั้งสามด้านเพื่อให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาโดยสถาบันทางสังคมต่างๆเช่นสถาบันครอบครัวสถาบันการศึกษาสถาบันพุทธศาสนาชุมชนเป็นต้นเป็นผู้ที่มีบทบาทในการขัดเกลาอบรมสั่งสอนส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาทำให้เยาวชนเป็นคนดีและคนเก่งช่วยเหลือตนเองและสังคมได้ทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีทั้งตนเองและสังคม ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเยาวชน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าถ้านักเรียนหรือเยาวชนมีความเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักไตรสิกขาได้ชัดเจนและนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันจะช่วยให้ปัญหาต่างๆลดน้อยลงและทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุขผู้วิจัยจึงศึกษาเชิงวิเคราะห์วิธีพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อสามารถเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนหรือเยาวชนที่ก่อให้เกิดปัญหาเพื่อจะได้นำหลักไตรสิกขา มาใช้กับนักเรียนและเยาวชนเหล่านี้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์และเพื่อให้ผู้บริหารการศึกษาครูผู้สอนผู้ปกครองนักเรียนผู้นำชุมชนใช้เป็นทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหานักเรียนและเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ได้สามารถใช้เป็นแนวทางฝึกอบรม พัฒนาให้นักเรียนและเยาวชนเกิดการเรียนรู้นำไปปฏิบัติปรับใช้กับชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนและเยาวชนเติบโตเป็นคนดีมีคุณภาพนำพาครอบครัว สังคม และประเทศชาติไปสู่ความเจริญก้าวหน้า มีการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมสงบสุข

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีพัฒนานักเรียนโดยทั่วไป
2. เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท

3. เพื่อวิเคราะห์วิธีพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีพัฒนานักเรียนโดยทั่วไปที่ปรากฏอยู่ในเอกสาร หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ
2. ศึกษาหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เอกสาร หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ
3. ศึกษาวิเคราะห์วิธีพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท สุดท้ายก็จะนำเสนอการวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขา

4. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ ในที่นี้คือการทำให้เจริญด้วยศีลธรรมและจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา เกิดจากการกระทำ การฝึกฝน การบำเพ็ญ การอบรม การประพฤติหรือการปฏิบัติ เพื่อให้ผลที่คาดหวังหรือที่มุ่งหมายนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเพื่อให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

ไตรสิกขา หมายถึง หลักคำสอนในพุทธศาสนาประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นการฝึกอบรมกาย วาจา ใจให้มีระเบียบวินัยดำรงอยู่ในภาวะปกติ

พุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง หลักคำสอนเกี่ยวกับความจริง (สัจธรรม) และหลักปฏิบัติ (จริยธรรม) บางประการของพระพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลตามวิธีการของปรัชญา

การพัฒนานักเรียนตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง กระบวนการที่ส่งผลให้เยาวชนมีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาตามแนวพุทธของเยาวชน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาเชิงวิเคราะห์วิธีพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทแล้วประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยมีดังนี้

1. ทำให้ทราบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีพัฒนานักเรียนโดยทั่วไป
2. ทำให้ทราบหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. ทำให้ทราบการวิเคราะห์วิธีพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญา

เถรวาท

4. ทำให้ผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องวิวัฒนาการนักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทได้ใช้เป็นฐานข้อมูลในการค้นคว้าทำให้เกิดเอกสารหรือตำรา เพื่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

6. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก เพื่อศึกษาเชิงวิเคราะห์วิวัฒนาการนักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 สืบหาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมคัมภีร์อื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

1.2 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป แหล่งข้อมูลที่สำคัญ คือ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ห้องสมุดคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีและข้อมูลจากฝ่ายนโยบายและแผนโรงเรียนเซนต์เมรี่

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 นำข้อมูลที่ได้มาจากข้อที่ 1 มาทำการแยกแยะ จัดประเภท ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

2.2 ศึกษาข้อมูลที่ได้จากข้อที่ 2.1 ด้วยการวิเคราะห์ อธิบายความและตีความให้ความหมายตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

2.3 ศึกษาข้อมูลที่ได้จากข้อที่ 2.2 นำไปเขียนลงในบทต่าง ๆ ตามความสอดคล้องและเหมาะสมแก่เนื้อหาของการวิจัย

2.4 วิเคราะห์วิจารณ์ พร้อมทั้งเสนอแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับวิวัฒนาการนักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท ประกอบกับทัศนะของผู้วิจัยต่อไป

3. ขั้นนำเสนอผลงานการวิจัย

ในการศึกษาเชิงวิเคราะห์วิวัฒนาการนักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีแบบบรรยายโวหารวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาในบทต่าง ๆ ตามลำดับ

7. ผลการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาผู้เรียนโดยทั่วไป

การพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักวิเคราะห์ อย่างมีเหตุมีผล มีจิตวิสัย ใช้ข้อมูลในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาตัวเอง ให้ศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รู้จักเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน การพัฒนาผู้เรียน คือ คุณภาพในตัวผู้เรียนที่มีความครอบคลุมในด้านความสามารถและทักษะ ตลอดจนคุณลักษณะที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณภาพบรรลุตามเป้าหมาย การที่โรงเรียนจะทำหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาพฤติกรรมเด็กได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับสิ่งเหล่านี้ได้แก่

1.1 สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน อันได้แก่ สถานที่ตั้ง ขนาด บริเวณ สนาม อาคารเรียน อาคารประกอบ มีความสำคัญและส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมเด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่ให้การศึกษอบรมแก่เด็กอย่างมีระบบ เป็นองค์กรที่ได้จัดระเบียบงานไว้อย่างดี และตั้งขึ้นด้วยความร่วมมือของคนหลายคน ซึ่งมีความตั้งใจจริง มีความรับผิดชอบสูง และมีวัตถุประสงค์ร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในการทำหน้าที่ให้การศึกษอบรมแก่เด็ก เพื่อเตรียมเยาวชนของชาติให้เป็นสมาชิกที่สมบูรณ์แบบของสังคม กล่าวคือ เป็นผู้มีควมรู้มีคุณธรรม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคม โดยวัตถุประสงค์ดังกล่าวโรงเรียนจึงมีบทบาทและหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านต่าง ๆ

1.2 หน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการทางกาย โรงเรียนควรให้ความสนใจใส่ดูแลเกี่ยวกับ สุขภาพ อนามัย และภาวะโภชนาการของเด็ก และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพ อนามัยที่ดี และเจริญเติบโตสมวัย

1.3 หน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ โรงเรียนควรส่งเสริมให้เด็กมีสุขภาพจิตดีมีอารมณ์สดชื่น แจ่มใส พยายามลดหรือขจัดอารมณ์ที่ไม่ดี ชื่นมัว ให้หมดสิ้นไป หากเด็กมีอารมณ์ คับข้องใจเพราะไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ เด็กก็จะเกิดความเบื่อหน่าย ท้อถอย และไม่ ยอยากเรียน โรงเรียนจำเป็นต้องจัดอุปสรรคดังกล่าว โดยคำนึงถึงการจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสมแก่เด็ก เช่น การจัดให้มีสนามเด็กเล่น การให้ความสนใจเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะของครู และบุคลากร การวางเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กให้เป็นไปตามปกติ

1.4 หน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม โรงเรียนเป็นสถาบันที่เด็กจะเรียนรู้ พฤติกรรมต่าง ๆ ทางสังคม เด็กจะสามารถปรับตัวเข้ากับครู เพื่อน และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้ดี เพียงใดนอกจากการอบรมเลี้ยงดูจากทางบ้านแล้วยังขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรม ต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กด้วย

1.5 หน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการที่สำคัญ

มาก เด็กจะได้รับความรู้และประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในชีวิตจริงมากที่สุดโรงเรียนจึงควรคำนึงถึงความเหมาะสมเกี่ยวกับหลักสูตร เนื้อหา วิธีสอน ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาทางสติปัญญาได้อย่างดีที่สุด

การที่โรงเรียนจะทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาเด็กได้ดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่ดีภายในโรงเรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดและการใช้อาคารสถานที่อย่างเหมาะสม การรักษาความสะอาด ควรคำนึงถึงการตกแต่งอาคารสถานที่ให้สวยงามเป็นระเบียบรักษาให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ทุกเมื่อ การแบ่งหน้าที่กันทำงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ การวางระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน การดูแลให้ทุกคนได้ปฏิบัติตามระเบียบที่วางไว้ ตลอดจนการสร้างขนบธรรมเนียมที่ดีของโรงเรียนด้วย เพราะสภาพแวดล้อมที่ดีย่อมส่งเสริมให้เด็กเจริญเติบโต มีร่างกายแข็งแรง มีอนามัยดี มีอารมณ์แจ่มใส กระตือรือร้น มีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน ต่อครู และต่อการเรียน มีการปรับตัวเข้ากับเข้ากับครู เพื่อนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนได้อย่างราบรื่น และเรียนด้วยความสนุกสนานทำให้ผู้เรียนเข้าใจและได้รับความรู้อย่างดี สามารถนำไปใช้คิดแก้ปัญหา และปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ในที่สุด บุคลากรภายในโรงเรียน ทั้งที่ทำหน้าที่สอนให้การศึกษาอบรมโดยตรง และที่ทำหน้าที่ให้บริการต่าง ๆ นับตั้งแต่ครูใหญ่ ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา ครูบรรณารักษ์ ครูพยาบาล คณงานภารโรง บุคลากรเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียนและพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก เด็กเรียนรู้และปฏิบัติตามตัวอย่างของบุคลากรที่แวดล้อมเด็ก การจัดโรงเรียนให้บรรลุมุ่งหมายที่วางไว้จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง ก็คือ บุคลากรภายในโรงเรียน ซึ่งมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาของเด็กเป็นอย่างมาก เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียน อยู่กับครู ได้พบปะ ได้เห็นการกระทำ และได้เรียนรู้จากบุคลากรดังกล่าว นอกจากนี้เด็กยังได้รับการบริการอื่นๆ ที่โรงเรียนจัดให้ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก ทั้งทางสติปัญญา อารมณ์ และสังคมของเด็ก

เพื่อนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก นับแต่เด็กมาโรงเรียนเด็กมีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกันมาก จากการ เล่น ทำงานและอยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อนทำให้เด็กเรียนรู้และเลียนแบบจากเพื่อนทั้งความคิดและการกระทำ ทั้งนี้เพื่อต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนให้เป็นพวกเดียวกัน เพื่อนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งสำหรับเด็ก นับตั้งแต่เด็กมาโรงเรียนเด็กเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมโรงเรียนซึ่งนับเป็นสังคมแห่งที่สองต่อจากสังคมที่บ้าน ที่โรงเรียนเด็กมีเพื่อนวัยเดียวกันมากและมากจากครอบครัวที่แตกต่างกัน ประสบการณ์ที่โรงเรียนซึ่งเด็กได้จากการ เล่น การทำงานด้วยกันกับเพื่อนจะทำให้เด็กได้เรียนรู้ การอยู่ด้วยกันในสังคมและสร้างทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ กล่าวคือ รู้จักการให้ความร่วมมือ การประนีประนอมกัน เชื่อฟังกฎเกณฑ์ที่มีเหตุผลของโรงเรียน หรือทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ตลอดจนการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของวัฒนธรรมในสังคมนั้น

ฉะนั้น จะเห็นว่าเพื่อนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก ถ้าเด็กสามารถปรับตัวทางสังคมได้สำเร็จ เด็กก็จะสร้างนิสัยและลักษณะของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีอารมณ์แจ่มใสสุขภาพจิตดี กล้าแสดงออก เลือคบเพื่อน และปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง แต่เด็กบางคนอาจมีปัญหา ดังนั้นครูจึงควรแนะนำช่วยเหลือให้เด็กทุกคนสามารถปรับตัวทางสังคมให้สำเร็จให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ด้วยการปรับปรุงตัวเองและสร้างคุณสมบัติที่ดี รู้จักการเป็นผู้ให้และผู้รับ ผลัดกันเป็นผู้นำและผู้ตาม รู้จักแพ้-ชนะและฝึกหัดให้เด็กทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ได้ เหล่านี้จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และปรับตัวให้อยู่ในสังคมเพื่อนได้อย่างเป็นสุข สามารถสร้างความรู้สึกที่ดีและพัฒนาตนให้สมบูรณ์ได้เมื่อเติบโตขึ้น

ประสบการณ์ในโรงเรียนที่จัดให้แก่เด็ก ทั้งกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการจัดให้บริการต่าง ๆ แก่เด็ก มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างและเอื้ออำนวยในการพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตเป็นเยาวชนที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ประสบการณ์ในโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างและมวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนภายในห้องเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อมุ่งให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น รู้จักช่วยเหลือตัวเอง รู้จักทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในทางสังคม อันเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษา ฉะนั้นประสบการณ์ภายในโรงเรียนจึงแบ่งออกเป็น กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และบริการที่ทางโรงเรียนจัดให้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ได้ผลดี และพัฒนาพฤติกรรมเด็กตามที่หวัง ควรยึดหลักการจัดกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กได้คิดเป็น ทำเป็น และรู้จักการแก้ปัญหา และจะต้องจัดสภาพการเรียน การสอนให้นักเรียนได้มีโอกาสคิด ลงมือปฏิบัติเผชิญกับสถานการณ์จำลองและบทบาทสมมติ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงบทบาทอย่างสนุกสนาน ได้เรียนรู้แล้วเกิดความรู้สึกนึกคิดเข้าใจคนอื่น และรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ช่วยส่งเสริมการแสดงออกของเด็ก และเปลี่ยนอิริยาบถในการเรียน ตลอดจนส่งเสริมให้เป็นผู้เรียนที่คล่องแคล่วว่องไว มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น และเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน และสะสมประสบการณ์ไว้ เพื่อจะได้นำไปใช้ได้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับวิธีพัฒนานักเรียนข้างต้นมีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนเพื่อให้นักเรียนพัฒนาตนเองให้ก้าวไปสู่เป้าหมายตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียนขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและประสบการณ์ ทั้งนี้บุคคลที่อยู่แวดล้อมนักเรียนก็มีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมพัฒนาการนักเรียนทางด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยผลักดันเป็นแรงกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาโดยการใช้หลักของเหตุและผล มีการวิเคราะห์สังเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ สามารถทำให้สังคมเกิดความสงบสุขมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ประเทศชาติก็จะมีความเจริญรุ่งเรือง

2. หลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท

หลักคำสอนเรื่องไตรสิกขา จากพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระธรรมปิฎกป.อ.ปยุตโต (2543, น.127) ได้ให้ความหมาย “สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา” ว่า ข้อที่จะต้องศึกษาข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ผีกหัตถบรณกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้อย่างขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งไตรสิกขาประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญาการศึกษาหลักไตรสิกขานี้เพื่อให้ทราบหลักปฏิบัติด้านศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีคุณค่าและเกิดประโยชน์การฝึกอบรมหรือการพัฒนาตน ตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย

2.1 ศีล เป็นเรื่องของการฝึกด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เคยชิน ฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดีให้บุคคลได้พัฒนาอย่างมีบูรณาการและมีคุณภาพ ทำให้คนที่ไม่มีความรับผิดชอบรับผิดชอบซึ่งในนี้จะทำการศึกษาศีล 5ศีล 8ศีล 10ดังนี้

2.1.1 ศีล 5 เบญจศีล หรือ ปัญจศีล เบญจ แปลว่า 5 ศีล แปลว่า ปกติ เบญจศีลจึงแปลว่า ปกติ 5 อย่าง แปลว่า ตัด ก็ได้ ตัด จากความชั่ว หรือมนุษยธรรมก็เรียก แปลว่า ธรรมสำหรับมนุษย์หมายความว่า ธรรมที่ทำให้คนให้เป็นคนที่ควรแก่การเคารพนับถือศีล 5 มีความหมายคือ เว้นจากการทำลายชีวิตเว้นจากการฆ่า เว้นจากถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้มาเป็นของตน เว้นจากประพฤติดินในกาม เว้นจากพูดเท็จเว้นจากของเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

2.1.2 ศีล 8 หรือ อุโบสถศีล เป็นศีลของคฤหัสถ์ หมายถึง อุบาสกอุบาสิกาทั่วไปมีความหมายคือเว้นจากการฆ่าสัตว์เว้นจากการลักสิ่งของที่ผู้อื่นมิได้ให้เว้นจากการประพฤติดินพรหมจรรย์เว้นจากการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบพูดเพื่อเฝ้าเว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเว้นจากการบริโภคอาหารในยามวิกาลเว้นจากการฟ้อนรำขับร้องประโคมดนตรีและประดับร่างกายด้วยดอกไม้ของหอมเว้นจากการนั่งนอนเหนือเตียงที่ตั้งที่ต่ำสูงเกินภายในมีนุ่นหรือสำลี

2.1.3 ศีล 10 หรือ ทศศีล สำหรับสามเณร แต่ผู้ใดศรัทธาจะรักษาก็ได้ หัวข้อเหมือนศีล 8 แต่แยกข้อ 7 เป็น 2 ข้อ เลื่อนข้อ 8 เป็น 9 และเติมข้อ 10 คือ เว้นจากการทำลายชีวิต เว้นจากถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เว้นจากประพฤติดินพรหมจรรย์ คือเว้นจากร่วมประเวณี เว้นจากพูดเท็จ เว้นจากของเมา คือ สุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล คือเวลาดังแต่เลยเที่ยงขึ้นไปจนถึงขึ้นเช้าวันใหม่ เว้นจากฟ้อนรำ ขับร้อง เว้นจากการทัดทรงดอกไม้ เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่ เว้นจากการรับทองและเงิน

ศีล เป็น ข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่คอยควบคุมความประพฤติทาง กาย วาจา ใจ ให้อยู่ในความดี ถ้าหากบุคคลใดได้ปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันก็จะทำให้เกิดความสุข ไม่เกิดการเบียดเบียนกัน มีความรักใคร่เกิดความสามัคคีปรองดอง มีการ

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน 2559 63

มีการคิดค้นและตรึงตรองในสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างดีก่อนที่จะลงมือกระทำ นอกจากนี้จะต้องหมั่นฝึกอบรมจิตโดยการเจริญภาวนาหากมีการเจริญภาวนาบ่อย ๆ หรือเป็นประจำก็จะทำให้จิตนิ่งเป็นสมาธิสามารถพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยปัญญา เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาก็จะประสบกับสิ่งที่มุ่งหมายนำพาชีวิตให้ประสบผลสำเร็จพัฒนาตัวเองไปสู่ความเจริญก้าวหน้า

หลักคำสอนเรื่องไตรสิกขา เป็นการพัฒนามนุษย์ทางร่างกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา โดยเน้นให้ผู้เรียนมีศีล สมาธิ และปัญญาเป็นพื้นฐานที่สำคัญ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพไตรสิกขาและการศึกษาจะทำหน้าที่ถ่ายทอดมรดกทางสังคม สามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยมต่าง ๆ ของมนุษย์ให้สอดคล้องกับสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต การจัดการศึกษาโดยพัฒนาควบคู่ไปกับหลักไตรสิกขาทำให้การพัฒนา นักเรียนมีคุณภาพ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยั่งยืนอย่างยิ่งในการเตรียมคนให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขส่งเสริมให้คนมีศักยภาพ มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนาไตรสิกขาเป็นกระบวนการ การศึกษาและการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ก้าวไปในอริยมรรคเพื่อนำไปสู่ชีวิตที่ประเสริฐให้ดำรงตั้งมั่นในศีล สมาธิ ปัญญา ตั้งใจรักษาความเป็นปกติของตน โดยยึดหลักปฏิบัติที่ไม่ทำให้ตัวเองและผู้อื่นเดือดร้อน หลักไตรสิกขา เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกจิตตั้งแต่ ศีล สมาธิ ปัญญา ของการศึกษาพัฒนาปฏิบัติอบรม กาย วาจา และ ใจ ศีล เป็นพื้นฐานของการรักษา กาย และ วาจา ให้ปกติ สมาธิ เป็นพื้นฐานของการรักษา ใจ ให้ปกติ ปัญญา เป็นพื้นฐานของการรักษา กาย วาจา และ ใจ ให้ปกติ ศีล เป็นบาทฐานของ สมาธิ สมาธิ เป็นบาทฐานของ ปัญญา สมาธิ และ ปัญญา ทั้งสองอย่างสัมพันธ์กันมีสมาธิจึงมีปัญญา มีปัญญาจึงมีสมาธิ ศีลเพื่อสมาธิ สมาธิเพื่อปัญญา ปัญญาเพื่อความหลุดพ้น(วิมุตติ) เมื่อนำหลักไตรสิกขามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาคนในองค์กร หรือสถานศึกษาเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้านในสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนให้คนในองค์กรพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา

ซึ่งใช้วิธีการสอนที่ปฏิบัติได้จริง บูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ๕ ประการ ที่เชื่อมโยงหลักไตรสิกขาอย่างชัดเจน ได้แก่ ความจริง ความรักความเมตตา ความสงบการประพฤติชอบ การไม่เบียดเบียน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งสามด้าน คือ คนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขานอกจากจะบูรณาการพุทธธรรมกับบทเรียนแล้ว ยังบูรณาการสถานศึกษากับชุมชนอีกด้วยทำให้ตัวเองและสังคมไปสู่เป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่มีสุข

3. วิธีการพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท

ในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษา จะแสดงถึงการ จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบ ด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียน ได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้ง ศีล หรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่พึงงามสำหรับตนและสังคม สมาธิ หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และ ปัญญา ที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิดการแก้ปัญหาที่เหมาะสมโดยมีครูและผู้บริหารสถาน ศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญ ที่รักและปรารถนาดี ที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียร พยายามด้วยระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขา

การพัฒนานักเรียนด้วยหลักไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยให้นักเรียนฝึกฝนอบรมตน จนถึงขั้นปัญญา เรียกว่าเป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพได้นั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการ ที่เรียกว่า ไตรสิกขา เพื่อให้ชีวิตเป็นอันเดียวกันกับการศึกษาเพราะชีวิตคือการเป็นอยู่และการที่ชีวิตเป็นอยู่ดำเนินไปก็คือ การที่ต้องเคลื่อนไหว พบประสบการณ์ใหม่ๆ ซึ่งต้องรู้จัก ต้องเข้าใจ ต้องคิด ต้องปฏิบัติ หรือจัดการ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหาทางแก้ไขปัญหาให้ผ่านรอดหรือลุล่วงไป ทำให้ต้องมีการเรียนรู้ มีการ พิจารณาแก้ปัญหาตลอดเวลาชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีการพัฒนา มีการศึกษา มีการเรียนรู้ หรือมีการฝึกฝน พัฒนาไปด้วย การศึกษาที่ฝึกในด้านการสัมพันธ์ติดต่อกับปฏิบัติจัดการกับสิ่งแวดล้อมทั้งทางวัตถุและ ทางสังคม ทั้งด้วยอินทรีย์ต่าง ๆ และด้วยพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ พูดอีกอย่างหนึ่งว่า การมีวิถี ชีวิตที่ปลอดภัย ไร้การเบียดเบียน หรือการดำเนินชีวิตที่เกื้อกูลแก่สังคมและแก่โลก ต้องใช้สมาธิ หรือการศึกษาที่ฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆของจิต ทั้งในด้าน คุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา ความมีไมตรี ความเห็นอกเห็นใจความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสุภาพอ่อน โยน ความเคารพ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความกล้าหาญความขยัน ความอดทน ความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่นแน่วแน่ ความ มีสติ สมาธิในด้านความสุข เช่น ความมีปิติอิ่มใจ ความปราโมทย์ร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพของจิต การใช้ปัญญา หรือการศึกษาที่ฝึก หรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อที่มีเหตุผล ความเห็นที่เข้าสู่แนวทางของความ เป็นจริง การรู้จักหาความรู้ การรู้จักคิดพิจารณา การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ทดลอง ตรวจสอบ ความ รู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผลการเข้าถึงความจริง การนำความรู้มาใช้แก้ปัญหา และคิดการต่างๆ ในทางเกื้อกูลสร้างสรรค์เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็น ตลอด จนถึงแจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต ที่ทำให้มีจิตใจ เป็นอิสระ ปลอดภัย ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์หลักทั้ง ๓ ประการแห่งไตรสิกขา ที่กล่าว

มา เป็นการศึกษาที่พัฒนานักเรียนให้เจริญพัฒนาขึ้นไปในองค์ประกอบทั้ง ๓ ด้านของชีวิตที่ดั่งงาม ทำให้ชีวิตเกิดความสุขอย่างยั่งยืนถาวร

วิธีพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามพัฒนาการของช่วงวัยต่าง ๆ อย่างเหมาะสมโดยสอดแทรกให้นักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา ผู้จัดการเรียนการสอนมีส่วนในการส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยตัวเอง จัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ให้นักเรียนได้นำหลักของศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่นโดยใช้หลักของปัญญา อันเกิดจากการที่นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง และประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ สู่หนทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและสู่เป้าประสงค์ทำให้นักเรียนมีการพัฒนาเป็นคนมีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นำพาตนเองชีวิตครอบครัว สังคมประเทศชาติให้พัฒนาก้าวหน้า มีความสงบสุข ร่มเย็น เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ มีความรักใคร่ปรองดอง มีการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน นำพาให้ชีวิตประสบความสำเร็จ

หลักไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่สถาบัน องค์กร หน่วยงาน จำเป็นต้องนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กร สังคม การพัฒนาด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาคน ต้องอาศัยหลักของศีล สมาธิและปัญญาควบคู่ไปกับการพัฒนา ในโรงเรียนการจัดการเรียนการสอน มีการบรรจุเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับไตรสิกขาเข้าไปในบทเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้แล้วนำหลักไตรสิกขามาใช้เป็นหลักปฏิบัติให้เกิดแนวความคิดมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้อื่นและตนเองโดยใช้หลักของศีล สมาธิและปัญญาไปสู่การพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้มีความยั่งยืนอย่างถาวรและพัฒนาให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น

8. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิธีพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะบางประการที่น่าสนใจเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเพื่อการทำวิจัยในประเด็นหลัก ดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาในโลกนี้มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน แต่การพัฒนานั้นจะพัฒนาเช่นไรให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและทำให้ดียิ่งขึ้นไป ไม่ให้การพัฒนาหยุดชะงักหรือไม่มีการพัฒนาต่อไป โดยเฉพาะมนุษย์จะต้องมีการพัฒนาตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ มิใช่พัฒนาเพียงวัตถุสิ่งของเพียงอย่างเดียว เพราะการพัฒนาทางด้านวัตถุย่อมส่งผลให้เกิดทั้งทางบวกและทางลบ เช่นเดียวกับการพัฒนาการศึกษาในสังคมไทยที่เกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาเถรวาทยังไม่สามารถเข้าถึงจิตสำนึกของเยาวชนไทยและประชาชน จึงไม่สามารถทำให้คนในสังคมมีศีลธรรมและมีความรับผิดชอบ

ขอต่อสังคมได้ ส่วนมากในการเรียนการสอนเน้นแต่เพียงทฤษฎีเน้นการท่องจำการจดจำมากกว่าการวิเคราะห์พิจารณาและการปลูกฝังค่านิยม ความสำนึกที่ดั่งาม สังคมเน้นการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ มากกว่าการพัฒนาทางจิตของนักเรียนและเยาวชน รูปแบบหรือแนวทางในการพัฒนาหลักไตรสิกขาในพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวทางในการพัฒนาทำให้มนุษย์ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีจิตใจที่เข้มแข็งมีปัญญาที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งจะนำไปสู่ผลสำเร็จในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ โดยมีแนวทางในการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ที่พัฒนาทั้งทางด้านพฤติกรรมคือ ศีล สมาธิ และปัญญา

8.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์วิธีพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขา และมีผลในการปฏิบัติ ยังมีประเด็นอื่นอีกที่ยังไม่ได้ศึกษาวิจัย จึงขอเสนอแนะประเด็นการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

1. ศึกษาวิธีการพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทของโรงเรียนเอกชนในเครือคริสต์ศาสนา
2. ศึกษาสัมฤทธิ์ผลการพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทของโรงเรียนเอกชนในเครือคริสต์ศาสนา
3. ศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนานักเรียนด้วยหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทของโรงเรียนเอกชนกับโรงเรียนรัฐบาล

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- มหามกุฏราชวิทยาลัย, มูลนิธิ. (2552). พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับของมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ชุด 91 เล่ม, เล่มที่ 11, 27) พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย, มูลนิธิ. (2523). พระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์

- จันทร์ทิมา เทียนศิริ. (2547). ผลของโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพจิตโดยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรัทธาสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม. ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว. บัณฑิตมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.

บุญมา อุปถัมภ์วงศ์. (2551). การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาในชีวิตประจำวันของนักเรียนช่วงชั้นที่
2 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1. ปริญญาครุศาสตรมหา
บัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ปิยะวรรณ กลิ่นจันทร์. (2552). ผลของการพัฒนาการมีวินัยในตนเองทางการเรียนด้วยรูปแบบวร
ตามหลักไตรสิกขาที่มีต่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลเมืองท่าโขลง 1 จังหวัดปทุมธานี. ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต. สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว. บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระบุญชู ภัลลนา. (2551). การวิเคราะห์ไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต. สาขาวิชาพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระมหาเสกสรร จิรภาโส (จีแสง). (2552). การศึกษาวิเคราะห์หลักไตรสิกขาที่มีต่อการศึกษาไทย.
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อนุชิต เปรมปรี. (2553). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้
หลักไตรสิกขา โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. ปริญญาการ
ศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสารคาม.